

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС): Рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text>
3. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 № 3674-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 14. Ст. 87.
4. Свояк Д., Потапенко А. Чому в Україні «Електронний суд» ніяк не стане реальністю. *Закон і Бізнес*. URL: <https://zib.com.ua/ua/151108.html>

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, судовий захист, електронний суд, діджиталізація судочинства.

Key words: justice, civil proceedings, judicial protection, electronic court, digitalization of litigation.

ДІДЕНКО ЛАРИСА ВАСИЛІВНА

*Міжнародний гуманітарний університет,
професор кафедри цивільного та господарського права та процесу,
доктор юридичних наук, доцент*

СУЧАСНА МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Правовідношення як складовий елемент будь-якої галузі права, не може формуватися самостійно, його виникненню передують чимало факторів та чинників які впливають не тільки на зміст, але й, насамперед, на можливість його існування в суспільних відносинах.

Сучасна модель системи цивільних процесуальних правовідносин характеризується наступними особливостями:

1) цивільні процесуальні правовідносини розглядаються як система конкретних, індивідуалізованих правових зв'язків, які розвиваються під час руху цивільної справи від її виникнення до припинення;

2) цивільні процесуальні правовідносини утворюють систему тісно взаємопов'язаних і взаємозумовлених правовідносин;

3) система цивільних процесуальних правовідносин складається з сукупності відносно самостійних правовідносин, які відрізняються одне від одного за підставами виникнення, суб'єктним складом, змістом, об'єктом;

4) жодне з правовідносин, яке входить до системи, не може існувати ізольовано від інших.

Відзначимо роль тих дослідників, які в своїх працях звертали увагу на проблеми інституту цивільних процесуальних правовідносин.

Виділимо таких вчених, як І. С. Андрієнко, Ю. В. Білоусов, О. Г. Братель, С. В. Васильєв, О. В. Гетманцев, К. В. Гусаров, О. М. Єфімов, О. С. Захарова, В. В. Комаров, Г. З. Лазько, А. Л. Паскар, О. В. Підлубна, П. І. Радченко, Л. А. Тичинська, Є. І. Фурса, С. Я. Фурса, Є. О. Харитонов, Т. В. Цюра, С. І. Чорнооченко, М. Й. Штефан, С. В. Щербак, М. М. Ясинок тощо.

М.Й. Штефан роз'яснює сутність передумов виникнення цивільних процесуальних правовідносин як обставини процесуально-правового характеру, наявність (відсутність) яких є необхідною для реалізації права на звернення до суду за захистом порушеного або оспорюваного суб'єктивного матеріального права чи охоронюваного законом інтересу, тобто для відкриття справи в суді першої інстанції на стадіях апеляційного і касаційного провадження по перегляду рішень у зв'язку з нововиявленими та винятковими обставинами [6, с. 520].

Тож, передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин є наявність певних обставин, існування яких є необхідним для можливості реалізації особою права на звернення до суду з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Такі передумови є неоднорідними, втім, їх існування повинне мати комплексний характер. Тобто відсутність будь-якої з передумов унеможливило вступ особи в цивільні процесуальні правовідносини [2, с. 35].

Аналіз наукової літератури та цивільного процесуального законодавства засвідчив, що передумовами виникнення цивільних процесуальних правовідносин є:

- 1) юридичні факти, які передбачають дії особи для реалізації її права на звернення до суду з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів;
- 2) цивільна процесуальна правосуб'єктність;
- 3) норми цивільного процесуального права.

І наш аналіз продемонстрував, що роль кожного із зазначених елементів у даному контексті є очевидною.

А отже, на підставі цього зробимо висновок про наступні особливості передумов виникнення цивільних процесуальних правовідносин:

1) передумови мають комплексний характер, тож для виникнення цивільних процесуальних правовідносин необхідна їх наявність у повному складі;

2) юридичні факти є одночасно підставою та передумовою виникнення цивільних процесуальних правовідносин, утім, у контексті виникнення вони мають свою специфіку – для того, щоб особа реалізувала своє право на звернення до суду з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, вона повинна вчинити певні підготовчі процесуальні дії (наприклад, сплатити судовий збір);

3) передумовами цивільних процесуальних правовідносин, окрім юридичних фактів, є цивільна процесуальна правосуб'єктність та норми цивільного процесуального права;

4) визначення цивільної процесуальної правосуб'єктності як передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин є дискусійним для вітчизняної науки питанням, однак наше дослідження свідчить про те, що для вступу в цивільні процесуальні правовідносини особа має бути не лише правоздатною, а й дієздатною;

5) норми цивільного процесуального права є найважливішою передумовою виникнення цивільних процесуальних правовідносин, адже відсутність правових норм, що передбачають вступ суб'єкта в цивільні процесуальні правовідносини, унеможлиблює їх виникнення.

Цивільні процесуальні правовідносини змінюються та припиняються на підставі юридичних фактів. При цьому, на відміну від виникнення таких правових відносин, підставою для цього може бути як дія, так і подія [1].

Чинним цивільним процесуальним законодавством врегульовано здійснення широкого спектру юридичних фактів, які можуть мати вплив на цивільні процесуальні правовідносини – від подання сторонами клопотань, до укладення ними мирової угоди [3, с. 85].

Виділимо наступні особливості підстав зміни чи припинення цивільних процесуальних правовідносин:

1) за своєю сутністю вони є юридичними фактами;

2) юридичні факти становлять собою вчинки суб'єктів правовідносин, пов'язані з їх волевиявленням щодо захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів, або ж їх бездіяльністю;

3) чинне цивільне процесуальне законодавство передбачає масштабну кількість юридичних фактів, які можуть мати вплив на цивільні процесуальні правовідносини – від подання сторонами клопотань до укладення ними мирової угоди.

Таким чином, підсумовуючи дослідження підстав та передумов виникнення цивільних процесуальних правовідносин, їх зміни та припинення, дійдемо висновку, що даний інститут характеризується величезною кількістю теоретичних проблем та прогалин. Насамперед, лише окремі його елементи представлені належним чином у науковій літературі [4, с. 620].

Тому розвиток цивільних процесуальних правовідносин безпосередньо залежить від кожної із розглянутих нами категорій. Підстави та передумови виникнення цивільних процесуальних правовідносин, їх зміна та припинення забезпечують проходження ними циклу свого існування, наслідком якого є справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ із метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів [5, с. 10].

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.

2. Захарова С. А. Цивільні процесуальні відносини в системі правових відносин в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2015. Т. 12. № 2. С. 34–40.
3. Паскар А. Л. Система цивільних процесуальних правовідносин. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2011. Вип. 578. С. 83–87.
4. Фурса С. Я. Цивільний процес України: академічний курс : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. К. : Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2009. 848 с.
5. Харитонов Є. О., Нагорняк В. А. Деякі проблемні питання визначення поняття та видів юридичних фактів у цивільному праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 33. С. 7–18.
6. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : академічний курс. К. : Ін Юре, 2005. 624 с.

Ключові слова: елементи, правосуб'єктність, підстави, цивільна справа, юридичні факти, цивільні процесуальні правовідносини.

Key words: elements, legal personality, grounds, civil case, legal facts, civil procedural legal relations.

ВОЛКОВА НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук, доцент*

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ПРО СТЯГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ НА УТРИМАННЯ ДИТИНИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ефективність судової та інших форм захисту порушених, невизнаних, оспорюваних прав, свобод та інтересів фізичних осіб залежить не тільки від нормативно-правового регулювання, а й від правильного застосування норм права та максимального забезпечення реального виконання прийнятих судом та іншими юрисдикційними органами рішень. Виконання судового рішення є заключним етапом юрисдикційної діяльності. Без реалізації цієї стадії втрачається сенс попередньої діяльності судових та інших органів. З цього приводу слушно зазначає В. І. Бобрик, що «ефективність правосуддя в конкретній справі прямо залежить від виконання судових рішень, завдання суду ... в цивільному судочинстві не обмежуються ухваленням судових рішень...» [1, с. 45].

Виконання рішення суду та інших юрисдикційних органів завершується процесом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб шляхом їх фактичної реалізації у спосіб та порядок, визначений Конституцією України та іншими законами. Головним конституційним обов'язком України на шляху розбудови правової демократичної держави є забезпечення дотримання прав і свобод людини та їх гарантії, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави та захищаються судом.